

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 821.161.1(478)-3.09"18/19"(043.2)

IJBOLDINA IRINA

**PROZA OLGĂI NACCO ÎN CONTEXTUL LITERATURII RUSE DIN
BASARABIA DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA –
ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA**

622.02 – Literatura Universală Și Comparată

Rezumatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU 2025

Teza a fost finalizată în cadrul Departamentului “Literatură Universală și Comparată și Filologie Rusă” a Universității de Stat din Moldova,

Conducător științific:

PRUS Elena, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, membru corespondent al A.Ș.M.

Referenți oficiali:

CUȘNIR Jozefina, doctor habilitat în filologie, cercetător științific superior, Institutul Patrimoniului Cultural;

TOPOR Gabriela, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Componenta consiliului științific specializat:

PAVLICENCO Sergiu, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – președinte al CȘS;

GROSSU-CHIRIAC Cristina, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – secretar științific al CȘS.

GRATI Aliona, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – membru al CȘS;

SPORIȘ Natalia, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – membru al CȘS;

ȘIHOVA Irina, doctor în filologie, conferențiar cercetător, Muzeul de istorie a Evreilor din Republica Moldova – membru al CȘS.

Susținerea va avea loc la **23 mai 2025, ora 14:00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 622.02-24-104 din cadrul Universității de Stat din Moldova (str. M. Kogălniceanu, 65, bloc III, aud. 434, Chișinău, MD-2009).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a USM (str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009) și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la **23 aprilie 2025**.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

GROSSU-CHIRIAC Cristina,
doctor în filologie, conferențiar universitar

Conducător științific,

PRUS Elena, doctor habilitat în filologie, profesor universitar,
membru corespondent al A.Ș.M.

Autor

IJBOLDINA Irina

(©Ijboldina Irina, 2025)

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	9
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	24
BIBLIOGRAFIE	30
LISTA SELECTIVĂ PUBLICAȚIILOR AUTOAREI	
LA TEMA TEZEI	32
ADNOTARE	33
АННОТАЦИЯ	34

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea cercetării: Clasicii literaturii sunt evaluați în timp. În literatura universală există un corpus de opere considerate drept etalon, opere de referință pentru o epocă sau alta, iar autorii lor reprezintă anumite puncte de reper și în istoria literaturilor naționale. Este just și firesc ca anume acești scriitori să atragă cel mai mult atenția cercetătorilor.

În același timp, știința literaturii ne trasează și un alt tip de sarcini, poate nu atât de nobile, dar oricum, nu mai puțin responsabile: cercetarea procesului literar în contextul includerii în torentul său a numelor de autori date astăzi uitării. Stabilirea semnificației operei scriitorilor din „a doua linie” în cadrul istoriei literaturii, reprezintă una dintre direcțiile importante ale studiilor literare contemporane, sarcina noastră prioritară constă în identificarea și evaluarea ponderii unui anumit grup de scriitori regionali în făgașul literaturii, în determinarea locului și rolului lor în cadrul procesului literar, în dezvoltarea semnificației contribuției lor la dezvoltarea literară a Basarabiei.

Preocuparea principală a acestui studiu este moștenirea literară a scriitoarei și publicistei ruse Olga Nacco (1840–1919), care și-a dedicat întreaga creație reprezentării imaginii realității basarabene în toată diversitatea sa culturală. Caracterul specific al genului literar cultivat de autoare, constituit în baza descrierii vieții cotidiene și a moravurilor, a determinat tiparele sale literar stilistice. Formele mici ale prozei artistice a Olgăi Nacco (povestirea, eseu) reflectă aspecte puțin cunoscute și distinctive ale vieții populației din Basarabia, în special cele legate de traiul cotidian, descrierea ritualurilor de familie și a formelor conexe ale creației populare orale.

Datorită acestui fapt, originalitatea lumii artistice basarabene relevate de scriitoare, incluzând motive, trăsături de caracter ale personajelor, precum și materiale și schițe etnografice și folclorice, prezintă o apreciabilă valoare artistico-documentară. Și nu doar pentru recuperarea lacunelor în cunoștințele noastre despre literatura și presa Basarabiei, dar și pentru că servesc drept mărturii convingătoare ale trecutului istoric social al ținutului și ca material pentru moștenirea patrimoniul literară. Această contribuție a scriitoarei la cultura basarabeană determină actualitatea temei de cercetare alese.

Actualitatea științifică a cercetării este determinată în mod prioritar de faptul că până în prezent creația Olgăi Nacco nu a constituit un obiect special de cercetare și analiză. De asemenea, o astfel de abordare oferă posibilitatea de a concretiza tabloul interacțiunii dintre culturile română și rusă în Basarabia secolului al XIX-lea.

Pe lângă abordarea tradițională diacronică a investigării fenomenelor literare, implicit a dimensiunii istorice, cercetarea creației O. Nacco este relaționată cu moștenirea literară a predecesorilor săi (A. Veltman, N. Gherbanovschi, A. Hâjdeu). În lucrarea noastră este aplicată și abordarea sincronică, exprimată prin studiul fenomenelor literare în baza exemplurilor operelor

autorilor contemporani (B. P. Hașdeu, C. Stamati-Ciurea, A. Iațimirschi ș. a.), unite prin prezența materialului folclorico-etnografic basarabean și prin apartenența la aceeași epocă literară. Pentru examinare au fost selectate operele în care este folosită componenta regională etnoculturală moldovenească. În baza exemplului operei O. Nacco și a altor scriitori, se cercetează nu doar ceea ce este comun și ce îi unește, dar sunt relevate și diferențele în utilizarea materialului local de către fiecare dintre scriitori.

Descrierea situației din domeniul cercetat și argumentarea problemei de cercetare.

Relevarea fondului publicațiilor științifice în domeniu indică faptul că proza O. Nacco în contextul literaturii ruse din Basarabia, nici la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, nici mai târziu, atât în Republica Moldova, cât și în alte țări, nu a constituit până acum obiectul unor cercetări speciale.

Abordarea culturologică este caracteristică, de exemplu, pentru filologul german, cercetător al literaturii europene, Erich Auerbach (2013), celebrul filosof al culturii Mircea Eliade (2003), criticul literar american Richard Brodhead (1993), pentru lucrările savanților ruși: filologul, culturologul, specialistul în știința literaturii, teoreticianul culturii și artei europene Mihail Bahtin [Бахтин 1975, 1985, 2000]; specialistul în teoria literaturii, culturologul și semioticianul Iurii Lotman [Лотман 1956, 1969, 1986], cercetătorul literaturii americane, engleze și ruse, a patrimoniului diasporei ruse Alexandru Nikoliukin [Николюкин 2003, 2023]; specialistul în teoria literaturii, culturologul, istoricul culturii și filosoful Serghei Averințev [Аверинцев 1985, 1994] și alții.

La elaborarea temeliilor teoretice ale lucrării au fost utilizate lucrările de specialitate, care fundamentează particularitățile conceptuale de evoluție a **literaturii regionale**: cercetările actuale ale criticului literar american Richard Brodhead (Brodhead 1993), ale savantului spaniol José Escobar [Escobar 1998], ale cercetătorilor germani ai așa numitei "Heimatliteratur" Franz Loquai [Loquai 1996] și slavistul Karl Ernst Laage [Laage 2015], ale filologilor români C. Ciopraga și C. Agache [Ciopraga 2005], ale specialiștilor din R. Moldova în domeniul științei literaturii S. Pavlicenco [Pavlicenco 1998, 1999], A. Grati [Grati 2009, 2019], precum și articolele specialiștilor ruși în teoria literaturii: V. N. Iarantzeva (2013), N. V. Prodanik, A. V. Podvornaia (2021) ș. a.

Pentru a reconstrui tabloul dezvoltării literaturii ruse din Basarabia au fost analizate pe larg lucrările specialiștilor în studiul literaturii din Republica Moldova, care elucidează particularitățile constituirii în ținut a literaturii în limba rusă, relevante în acest sens fiind lucrările filologilor din R. Moldova, cercetători importanți în domeniul literaturii române din spațiul basarabean Vasile Ciocanu [Ciocanu 1974; 1984; 1989; 2001], Sava Pînzaru [Pînzaru 1992; Пынзару 1990] și Constantin Popovici [Попович 1998]. De asemenea, un interes științific

deosebit prezintă lucrările de studii literare ale lui G. Bogaci (1967) și E. Dvoicenco-Marcova (1979), în care a fost cercetată influența folclorului asupra literaturii artistice.

O importanță aparte printre sursele de documentare revine culegerilor academice de articole științifice *Din moștenirea literară a scriitorilor basarabeni din secolul al XIX-lea (Из литературного наследия бессарабских писателей XIX века* (1986) și dicționarului-ghid biobibliografic *Literatura rusă din Moldova în chipuri și personalități din secolul al XIX-lea – începutul secolului al XXI-lea (Русская литература Молдовы в лицах и персоналиях XIX – начало XXI вв.* (2003).

De asemenea, au fost folosite tezele lucrărilor de doctorat care analizează creația scriitorilor ruși din Basarabia: G. Topor, *Tematica populară moldovenească în opera lui A. F. Veltman (Молдавская народная тематика в творчестве А. Ф. Вельтмана* [Топор 1997] și N. Sporîș *Investigațiile de studii literare ale lui A. I. Iațimirski în contextul dialogului cultural slavo-român (Литературоведческие изыскания А. И. Яцимирского в контексте славяно-румынского культурного диалога* [Спорыш 2003] ș.a.

Lucrarea se bazează pe textele artistice și artistico-publicistice ale scriitorilor ruși din Basarabia din perioada cercetată, publicate în edițiile periodice din Chișinău și Odesa (*Бессарабский Вестник*, 1889–1895; *Новороссийский Телеграф*, 1887–1897) și care ulterior nu au mai fost editate. Pentru un tablou relevant al cercetării a fost necesar studiul colecțiilor complete ale acestor ziare, care actualmente se află doar în fondurile sălii de periodice ale Bibliotecii Naționale Ruse din Sankt-Petersburg, fiind accesibile unui număr redus de cercetători.

În teză sunt valorificate și materiale de arhivă, colectate în fondurile Agenției Naționale a Arhivelor din Republica Moldova, a Arhivei de Stat a regiunii Odesa și a Arhivei Istorice Centrale de Stat din Sankt-Petersburg.

Problema cercetării este condiționată de elaborarea insuficientă a temei formulate, atât la nivelul teoretic, cât și la cel al necesității soluționării sale practice, condiționate de reconstituirea tabloului literar complex din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea în contextul includerii în fluxul său a unor nume astăzi puțin cunoscute.

Obiectul cercetării îl constituie moștenirea creației scriitoarei basarabene Olga Nacco în conexiune istorico-culturală cu procesul literar din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, descrierea sistematizată a originalității creației literar-eseistice a Olgăi Nacco, moștenirea literară a autoarei, inclusiv specificul etnografic al narațiunilor sale artistice, fiind analizate în contextul interacțiunii dintre cultura românească și cea rusă din Basarabia.

Scopul cercetării este motivat de intenția de a completa tabloul literaturii ruse din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea și de a prezenta într-un concept sistematic și unitar moștenirea literară a Olgăi Nacco, atât în contextul general al literaturii ruse din ținut, cât și în cel al literaturii române, accentuând contribuția originală a autoarei în cadrul acestor procese literare. Cooptarea în vederea analizei a unui șir de opere ale scriitorilor basarabeni, care reflectă diverse aspecte ale realităților naționale, și readucerea numelor lor din anonimat, formează contextul literar general, contribuind la completarea artistică și culturală a istoriei Basarabiei. Astfel, scopul cercetării noastre constă în elucidarea creației literare a Olgăi Nacco în contextul extins al literaturii ruse și române din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

Scopul lucrării a determinat și principalele **obiective ale investigației**:

- identificarea trăsăturilor caracteristice ale procesului literar din Basarabia la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea;
- determinarea rolului și locului O. Nacco în contextul acestui proces;
- analizarea moștenirii literare a O. Nacco, a originalității sale artistice, a particularităților stilului.
- fundamentarea caracteristicilor conștiinței artistice a O. Nacco, a elementelor etno-culturale, precum și a particularităților sistemului de personaje artistice, a compoziției și a resurselor stilistice.

Scopul și obiectivele de cercetare formulate au determinat **principalele metode de cercetare**, aplicate moștenirii literare a O. Nacco, majoritatea operelor fiind pentru prima dată supusă cercetării științifice.

Analiza moștenirii literare a scriitoarei este direcționată spre următoarele aspecte:

- stabilirea viziunii autorului și analiza operelor din perspectiva stilului ales;
- analiza caracteristicilor genuriale ale operelor scriitoarei.

În lucrarea este aplicată **metoda descriptivă**, fiind utilizate tehnici de *interpretare cultural-istorică externă* a materialului textual:

- procedee de interpretare logico-psihologică;
- interpretarea sociologică a accentelor sociale pronunțate;
- procedee de *interpretare internă* a materialului textual: *procedee statistice* cu ajutorul cărora este stabilită frecvența fenomenelor analizate, ceea ce creează o imagine clară a preferințelor tematice, genuriale și stilistice ale autoarei.

În teză este aplicată pe larg **metoda comparativă** care include în sine componentele *istorico-comparativă*, *literar-comparativă* și *comparativ-tipologică*.

Cadrul cronologic al cercetării: sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Limitele cronologice, inferioară și superioară, sunt determinate de anii de activitate literară a Olgăi Nacco (1887–1913).

Noutatea științifică a lucrării este determinată de formarea, în urma cercetării întreprinse, a unui nou model conceptual, elaborat în baza unor date literare noi, observații și concluzii, care contribuie substanțial la clarificarea și completarea semnificativă a tabloului artistic al lumii basarabene în procesul interacțiunii dintre culturile românească și rusă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În mod special, informațiile obținute în urma investigațiilor științifice sunt relevante prin:

- caracterul cercetării științifice, axate în premieră pe filele neexplorate ale istoriei literaturii ruse din Basarabia și a moștenirii literare a O. Nacco;
- readucerea din anonimat a numelui O. Nacco și a unui șir de alte nume de scriitori basarabeni;
- actualizarea aplicării cercetărilor comparate la studiul întreprins.

Importanța teoretică constă în argumentarea abordării culturologice a procesului literar, pe care o propunem în calitate de fundamentare a înțelegerii și cercetării problemei respective și a diferitelor forme de interacțiune literară în perioada enunțată. Particularitățile discursive ale evoluției literaturii regionale, precum și profilul spațio-temporal al operelor artistice, caracterizate printr-o amalgamare a realităților basarabene și a specificului local, constituie un model conceptual specific de cercetare care se raportează la cunoștințe general-umanistice, inclusiv transversale, accentuând astfel relevanța actualității sale.

Importanța practică a lucrării constă în posibilitatea de aplicare a modelului conceptual elaborat, în programele didactico-științifice pentru formarea cadrelor în domeniile filologiei, culturologiei, antropologiei, etnografiei, ținând cont de specificul disciplinei predate.

Aprobarea lucrării. Principalele repere teoretice ale cercetării și o serie de aspecte particulare ale acesteia au fost prezentate în 18 articole științifice, publicate în culegeri de studii științifice și reviste, inclusiv academice, precum și în 3 articole de referință, publicate într-o ediție enciclopedică. La fel, a fost realizată și publicarea unei monografii științifice pe tema investigată: *Vechimea vie în operele literaților ruși din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Studii și materiale (Живая старина в произведениях русских литераторов Бессарабии конца XIX – начала XX вв. Исследования и материалы* [Ижболдина 2012]. Una dintre formele de aprobare a rezultatelor cercetării constă în participarea autoarei la conferințele științifico-teoretice naționale și internaționale, la conferințele

și congresele științifico-metodologice și științifico-practice internaționale, desfășurate la București, Shanghai, Sankt-Petersburg, Chișinău etc.

Volumul și structura lucrării. 141 de pagini ale textului de bază cuprind introducerea, trei capitole teoretico-practice, concluziile și recomandările, bibliografia care include 242 de surse.

Cuvinte cheie: proză, literatura Basarabiei, componente regionale, periodizare, tematică basarabească, literatura presei periodice, funcție semnificativă, realitate basarabească, percepție artistică, elemente constitutive.

CONȚINUTUL TEZEI

În *Introducere* este argumentată alegerea temei de cercetare „Proza Olgăi Nacco în contextul literaturii ruse din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea”. Este elucidată actualitatea sa prin aprecierea gradului de cercetare în practica științifică contemporană. Sunt argumentate obiectul, scopul obiectivele cercetării, metodele de cercetare. Este scoasă în evidență importanța științifică, teoretică și practică a lucrării. Sunt aduse informații privind aprobarea lucrării și implementarea rezultatelor.

Structura lucrării reflectă logica preocupărilor științifice întreprinse, demonstrând în mod relevant particularitățile procesului literar din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, rolul și locul moștenirii literare a Olgăi Nacco în cadrul acestui proces.

Primul capitol „Tendințe generale ale literaturii regionale ruse din Basarabia la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea” este dedicat identificării trăsăturilor specifice în cadrul procesului literar din Moldova în perioada basarabească, în contextul evoluției literaturii ruse din Moldova în general. Una dintre problemele de prim ordin în determinarea acestor caracteristici constă în descrierea particularităților regionale ale literaturii prezentate.

În contextul actualelor teze teoretice fundamentale, elaborate în domeniul cercetărilor tematicii literaturii regionale, este examinată problema privind aspectele regionale în literaturile naționale, formulate de cercetătorii europeni deja de mai mult timp, dar valabile în continuare și la etapa actuală de dezvoltare a cunoștințelor filologice. În condițiile contemporane de evoluție a științei, cercetarea literaturii regionale se constituie ca un domeniu special al cunoștințelor fundamentale în știința literaturii ruse, române și universale (*American literary regionalism; Heimatliteratur, Costumbrismo/Regionalismo* ș. a.).

În lucrarea de sinteză analitică – „Literatura română în țările vecine (1945–2000)”, cercetătoarea din România Catinca Agache, analizează particularitățile procesului literar și ale

creației marilor scriitori români din Basarabia, Bucovina, Banat și Ungaria la etapa actuală în torentul lor centripet ca o paradigmă în mișcare [Ciopraga 2005, 5–6].

Cercetătorii atribuie, de exemplu, literaturii regionale ruse operele artistice a lui Vladimir Dal' (1801–1872), schițele în proză ale scriitorilor *narodnici/populiști*: Alexandr Levitov (1835–1877), *Schițele de stepă* în 3 volume și alte schițe ale lui Fedor Rešetnikov (1841–1871), schița etnografică despre viața odgonarilor *Podlipovți* (1920) ș. a. [Лотман 1986, 617–634].

Precum menționează specialistul în literatura universală din R. Moldova, Sergiu Pavlicencu în studiul *Receptare și confluențe*, fenomenul literaturii regionale este deosebit de caracteristic pentru literatura universală din secolul al XIX-lea. El este utilizat pentru regiuni sau provincii aparte și se caracterizează ca o tendință centrifugă în raport cu literatura națională. Anume sub acest aspect, insistă cercetătorul, trebuie tratată literatura română, dar și cea rusă din Basarabia [Pavlicenco 1999, 88–90]. Istoricul literar din Chișinău, Aliona Grati, fundamentează aspectul regional al literaturii din Moldova, considerând că operele lui Dimitrie Cantemir, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu și Ion Creangă – prezintă cea mai importantă contribuție a tradiției moldovenești la formarea și dezvoltarea literaturii regionale, începând cu originile sale folclorice [Grati 2009, 3–21]. În această literatură, accentul principal revine descrierii obiceiurilor, tradițiilor, formelor vieții cotidiene și tipurilor specifice naționale, coloritului local și particularităților lingvistice dialectale.

Operele O. Nacco și ale altor scriitori de expresie rusă din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, reintroduși prin prezenta lucrare în cadrul literaturii, sunt și ei evaluați prin prisma literaturii regionale.

Pentru a desemna tendințele comune de formare a literaturii regionale ruse din Basarabia, în contextul temei menționate, am evidențiat principalele etape din cadrul periodizării sale. Ținând cont de particularitățile istorice și etnoculturale de evoluție a Republicii Moldova, urmând principiul cronologic de periodizare, evidențiem cinci etape de identificare a literaturii ruse regionale din acest spațiu: prima etapă – anii 20'–80' ai secolului al XIX-lea – perioada de constituire. Evoluția procesului literar urma la această etapă două direcții: prima se caracterizează prin formarea literaturii locale de expresie rusă, creată de scriitorii români: frații A. și B. Hașdeu, B. P. Hașdeu și K. Stamati-Ciurea; a doua este constituită din operele scriitorilor ruși, care au locuit anumite perioade de timp în Basarabia și care au exploatat tematica locală: A. Pușkin, A. Veltman, V. Dali ș. a. La a doua etapă – literatura de la sfârșitul anilor 80' ai secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea (convențional până în 1917), derulează un proces activ de formare a unei literaturi ruse locale a Basarabiei, care în mare parte reprezintă o literatură regională. A treia etapă: 1918–1940, prezintă din punct de vedere istoric perioada *interbelică*, când literatura în limba rusă se edita cu precădere în presa locală. A patra

etapă: (estimativ anii) 1950–1991, perioada istorică sovietică, care în literatura de expresie rusă din Moldova este caracterizată prin predominarea metodei realismului socialist. A cincea etapă: 1991 – până în prezent, o nouă perioadă în istoria literaturii ruse din Republica Moldova, complexă din perspectiva genurilor practicate și a conținutului de idei, cu o importantă amprentă a postmodernismului, dar menținând în continuare atenția asupra realităților locale.

Examinând, în primul capitol, calea de dezvoltare a literaturii ruse din Moldova pe durata secolelor XIX–XX, evidențiem prezența componentei etnoculturale regionale moldovenești, ca o particularitate importantă a sa, ca parte a conținutului său în cadrul procesului literar care reflectă originalitatea națională și regională. Specificul procesului literar al Basarabiei secolului al XIX-lea (în limitele literaturii ruse) constă în apariția operelor artistice, create în baza subiectelor, motivelor și chipurilor preluate din creația populară orală. Această particularitate nu reprezintă un fenomen singular deoarece în literatura mai multor popoare, alături de operele create în limba maternă, există un anumit strat literar-artistic de opere scrise în alte limbi, dar reflectând particularitățile de dezvoltare a acestui popor. „Culoarea locală” în cazul dat se prezintă în calitate de categorie a literaturii regionale, realizând în cadrul operei artistice cele mai diverse funcții (etnoculturală, psihologică, estetică) și fiind o întruchipare convingătoare a unității între formă și conținut. Tradițiile fondate de A. S. Pușkin în valorificarea materialului folcloric local, vor fi continuate în creația altor scriitori ruși, care au trăit în Basarabia: V. Dali, A. Veltman, A. Iașimirskii ș. a. În periodizarea propusă, procesul de formare a literaturii ruse din Basarabia, se înscrie în racursul prezenței coloritului basarabean, a materialului local original, ca cea mai prețioasă categorie artistică a sa. Din perspectiva comparativă, sunt schițate particularitățile procesului literar în România, unde presa periodică, în perioada menționată, de asemenea se afla într-o fază de dezvoltare activă, fiind destul de vastă și variată tematic. A fost trecută în revistă proza, atât a scriitorilor ruși cât și a celor români, care au participat la acest proces, reflectarea diverselor fațete ale realității basarabene în creația lor. Este conturat, în mod reprezentativ, un corpus de opere în proză ale scriitorilor ruși și români, încadrați în acest proces prin valorificarea materialului folcloric pentru a oglindi diferite laturi ale realității basarabene. Literatura basarabeană este examinată din perspectiva tematicii și stilisticii, în care obiectul figurării artistice este istoria, tradițiile, obiceiurile și cotidianul populației sale.

Tabloul artistic al textelor prezentate indică o diversitate a procedeelor în prelucrarea problemei coloritului local în creația oamenilor de litere basarabeni: detaliile și realitățile modului de viață, fixarea toponimică a peisajului, caracteristica socială a portretului, care prezintă în această literatură un obiect de interes artistic de sine stătător. În contextul narativ al acestor opere sunt folosite activ procedee folclorice, graiul popular moldav.

În literatura rusă din Basarabia, chipurile și subiectele folclorului moldovenesc au fost folosite pe larg în creația scriitorilor ruși și români. O trăsătură caracteristică a tematicii acestei literaturi devin datinile și legendele istorice (*Duca* de A. Hâjdeu; *Dabija* și *Gâncul* de B. Hâjdeu). Alexandru Hâjdeu (1811–1872) în prelucrarea cântecului popular *Nunta holteiului*, relatează despre una dintre bătăliile lui Ștefan cel Mare. Holteiul – participant la bătălie – o numește „ospăț de nuntă”. În proza lui A. Hâjdeu de asemenea este interesantă, în contextul temei noastre, povestirea istorică *Duca*, publicată în limba rusă în 1830, în revista *Vestnik Evropy* – o prelucrare literară a unei datini populare despre evenimentele istorice din secolul al XVII-lea.

Datinile populare despre haiduci, destul de frecvent devin teme alese de scriitorii basarabeni (*Bujor* de B. Hâjdeu). În cadrul moștenirii literare a clasicului literaturii române, Bogdan Petriceicu Hașdeu (1938–1907), fiul lui Alexandru Hâjdeu, sunt prezente și opere scrise în limba rusă, având la bază subiecte din creația populară orală.

O rezonanță largă a avut-o, de exemplu, poemul *Domnița Voichița*, care după afirmația lui B. P. Hașdeu, a fost creată în baza unei legende, auzite de el de la un bătrân de 80 de ani în satul Cristinești, din județul Hotin al guberniei Basarabia [Хашдеу 1957, 51–69]. Marcată de extinderea semnificativă a preocupărilor sale tematice și reflectarea activă a fenomenelor sociale este și creația scriitorului basarabean Constantin Stamati-Ciurea (1828–1898), cunoscut pe larg la timpul său cu pseudonimul Basarabeanul, care scria în limbile rusă, română, franceză și germană, recunoscut și în calitate de dramaturg și prozator.

Legende despre răzbnătorii moldoveni, ieșiți din popor, prezentau interes pentru mulți dintre scriitorii ruși. De exemplu, A. S. Pușkin a scris despre Kirdjali, A. F. Veltman și F. F. Vighel au scris despre Ursul, A. Afanasiev-Ciujbinskii s-a referit la Tobultoc. Popularitatea largă a scrierilor inspirate din folclorul haiducesc a fost nuanțată de A. I. Iațimirskii: „Dacă îl veți ruga pe un moldovean să povestească ceva despre vechime (*din bătrâni* sau *din trecut*), sau să releve o istorioară (*poveste*) sau o poveste (*basm*), atunci el neapărat vă va propune să vă povestească despre haiduc” [Яцимирский 1896, 5]. În calitatea sa de trăsătură generalizatoare a literaturii locale, în acest capitol sunt tipizate preocupările tematice comune privind reflectarea tabloului basarabean asupra lumii, unde, datorită interacțiunii cu cultura moldovenească, literatura rusă a căpătat o fundație temeinică bazată pe originalitate, în care istoria, tradițiile, obiceiurile și viața populației Basarabiei au devenit subiect de reprezentare artistică.

În capitolul al doilea „**Specificul tematicii basarabene în operele Olgăi Nacco și ale altor autori locali**” este fundamentat contextul etnocultural al domeniului literar din perioada sfârșitului secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Ca urmare a caracterului periferic al vieții culturale și literare a Basarabiei, rolul edițiilor periodice în cadrul complexului

cultural al vieții basarabene a fost destul de semnificativ deoarece pe paginile ziarelor (publicate toate în limba rusă) erau publicate cu regularitate operele în proză locale, fapt care contribuia la dezvoltarea procesului literar în ansamblu.

Specificul tematicii basarabene în operele scriitorilor autohtoni este elucidat într-un context comparativ, întrunind în sine caracteristici ale procesului literar din această perioadă în Rusia. Această perioadă este caracterizată ca una de dezvoltare fructuoasă a activităților editoriale, marcate de particularitățile vieții politice și sociale. În ținut, remarcăm influența semnificativă a ideologiei narodnicismului, care a exercitat un impact important asupra mediilor cultural și literar. Devine relevantă influența „tolstoismului”, care reprezintă un fenomen semnificativ în cadrul vieții spirituale a societății ruse, fapt ce a condiționat caracterul literaturii, care, datorită proliferării funcției sale sociale, a căpătat nuanțe iluministe. Luate în ansamblu, toate cele menționate au propulsat edițiile periodice (în Rusia fiind, în special, revistele literare) în avangarda mișcărilor literare.

Totodată, în continuarea modelării specificului temelor basarabene în operele scriitorilor autohtoni în context comparat, se proliferază un șir de trăsături specifice ale procesului literar din România, țară în care presa periodică din această perioadă trecea printr-un amplu proces de dezvoltare, fiind caracterizată de extensiune și diversitate.

Este evidențiat rolul presei românești, care la acea vreme contribuia activ la crearea literaturii naționale românești și la dezvoltarea limbii literare. În acest domeniu sunt relevante astfel de ziare precum *Românul*, ziar fondat și condus de C. A. Rosetti, *Telegraful de București*, care s-a transformat cu timpul în *Telegraful*, iar în 1888 – în *Telegraful Român*, *România* și *Națiunea* editate de Dumitru Brătianu, *Voința națională*, la fel și *Drapelul*, *Dreptatea*, *Gazeta poporului*, *Secolul 20*, *Viitorul*, *L'idependance roumaine*, ziarul conservator *Timpul* etc. În anii 1880 în cadrul colegiului de redacție a ziarului *Timpul* vor lucra în calitate de redactori de rând Ioan Slavici și Mihai Eminescu, la fel și Ion Luca Caragiale, fiind angajat din anul 1878 [Iorga 1983].

Ziarele editate în România sunt prezentate ca un mecanism „formator de literatură”, cu un potențial de amploare, dar în cea mai mare parte inaccesibil cititorului din Basarabia din cauza interdicției de a fi difuzate în acest teritoriu. Cum este menționat în studiul Mariei Danilov *Presa basarabeană. Contextul imperial și specificul local (sec. XIX – încep. sec. XX)*, livrarea presei române în Imperiul Rus era strict interzisă, această regulă fiind respectată în perioada respectivă. Unele exemplare ale ziarelor românești erau aduse în Basarabia pe căi clandestine [Danilov 2015].

Elucidarea tematicii basarabene în operele O. Nacco și ale altor autori locali este abordată într-un context de comparație cu procesele din literatura națională românească și care invocă pe

larg reflectarea specificului etno-național și social al realității contemporane autoarei, în condițiile căreia patosul social, patriotismul și folosirea pe larg a folclorului au stat la baza celor mai reușite modele din scrierile sale. În povești, povestiri și în faimoasele „Amintiri din copilărie”, Ion Creangă elucidează tema vieții cotidiene din sat prin prisma intereselor și speranțelor păturilor de jos, pentru care introduce în narațiunea sa figura realistă a țăranului [Călinescu 1998, 230]. Este de remarcat rolul semnificativ pe care l-au avut, în formarea literaturii române și în dezvoltarea limbii literare, edițiile periodice românești, precum revista *Convorbiri literare* (1844–1970), care a servit în calitate de pistă literară pentru atât de consacrații scriitori precum Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Creangă și alții [Dicționarul literaturii române 1979, 211–214]. Ziarele și reviste *Moldoveanul*, *Cuvânt moldovenesc*, *Viața Basarabiei* și altele, au jucat și ele un rol pozitiv în procesul de formare a literaturii naționale, în promovarea creației originale a autorilor moldoveni. De exemplu, poeziile pline de viață și optimism, inspirate din folclor, ale lui Alexei Mateevici *Eu cânt*, *Cântecul zorilor*, *Țăranii*, *Țara*, *Limba noastră*, reflectă protestul poetului împotriva discriminării sociale a poporului, conțin un apel înflăcărat de luptă pentru „libertate, slobozenie și pământ”, exprimând totodată și dragostea pentru limba maternă. Patosul social, patriotismul, folosirea pe scară largă a folclorului - toate aceste componente s-au aflat la baza celor mai reușite modele ale literaturii române prin care a fost abordată pe larg tema specificului etno-național și social al realității contemporane acelor timpuri.

În continuare, este elucidat nemijlocit procesul de constituire a caracteristicilor specifice literaturii artistice din Basarabia în presa periodică, care a apărut aici mai târziu în comparație cu guberniile învecinate ale Rusiei, la fel ca și în România. În ținut este evident rolul și ponderea ziarului *Bessarabskii Vestnik*. Acest prim ziar privat din Basarabia reprezenta o ediție democratică care tindea să reflecte pe larg economia și cultura ținutului, aducând și o contribuție importantă în cadrul procesului cultural-iluminist al vieții basarabene. În această perioadă, ziare precum *Bessarabskii Vestnik* (1889–1898, Chișinău), *Novorossiiskii Telegraf* (1869–1897, Odesa) au devenit singurul domeniu al vieții literare și o adevărată arenă de constituire a genurilor de proză scurtă în literatura locală din Basarabia.

Acest proces, corelat cu mijloacele artistice și trăsăturile funcționale analizate, este elucidat aidoma unui „instrument social” care a avut o anumită influență asupra formării și dezvoltării discursului sociocultural al vremii sale, în comparație cu procese similare din România și Rusia. În urma analizei, este dezvăluit potențialul comunicativ al prozei artistice din cadrul presei periodice basarabene în calitatea sa de literatură artistică cu orientare socială.

Pe paginile acestor ziare erau prezentate adesea debuturi literare, iar uneori era inclusă întreaga opera literară a autorilor basarabeni înzestrați cu talent. Tot pe aceste pagini a fost publicată o bună parte a lucrărilor Olgăi Nacco.

De-a lungul întregii perioade de existență a ziarului, pe paginile acestuia, la compartimentul literar, numit *Felieton Bessarabskogo Vestnika*, au fost publicate cu regularitate reportaje și note, povestiri și nuvele, eseuri despre istoria ținutului. Majoritatea autorilor au publicat și în ziarul odesit *Novorossiiskii Telegraf*, care a fost cel mai mare și cel mai răspândit ziar din sudul Imperiului Rus, și anume aici și-a făcut debutul literar Olga Nacco (cu povestirea *Datini basarabene*, 1887).

În caracterizarea prezentată a edițiilor ziarelor, un criteriu de evaluare semnificativ sub aspectul acestui subiect este crearea unei platforme literare solide, care a impulsionat dezvoltarea literaturii artistice, preponderent în genurile prozei scurte, ca un fenomen important în viața culturală a acelor timpuri. Procesul literar s-a desfășurat pe paginile ziarelor *Bessarabskii Vestnik* și *Novorossiiskii Telegraf* prin contribuția adusă de un anumit grup de scriitori basarabeni: poeți, prozatori și publiciști, printre care s-au remarcat autori care au creat modele literare originale, bazate pe realitatea locală, basarabeană, lăsând o urmă importantă în cadrul istoriei literaturii ruse din Basarabia și a literaturii din Moldova în ansamblu. În domeniul prozei, s-au remarcat astfel de scriitori precum O. Nacco, V. Malinovski, D. Surucian, P. Bakaleinik, P. Crușevan etc.

Ziarele din Basarabia, ținut în care era în desfășurare procesul artistico-publicistic de formare a literaturii regionale, sunt abordate drept principala platformă literară, care conținea în sine o componentă importantă de proză artistică.

Conform logicii de realizare a sarcinilor stabilite în această lucrare, creația O. Nacco este analizată în contextul literaturii ruse din Basarabia. În acest capitol, în context sunt incluși și alți autori basarabeni, în operele cărora predomină tema realității basarabene, ceea ce contribuie la soluționarea parțială a problemei rămânerii în anonimat a unui șir de scriitori basarabeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, autori care au o anumită valoare în cadrul literaturii prezentate. Pentru a reflecta tabloul cumulativ al procesului literar în paginile presei periodice din Basarabia, am realizat o prezentare generală și o analiză succintă a operelor celor mai proeminenți reprezentanți ai acestuia. Pe lângă operele Olgăi Nacco, care ocupă o poziție de frunte în cercetarea noastră, sunt examinate și operele colegilor săi de breaslă, precum Victor Malinovski (își publica scrierile sub pseudonimele Tartarin din Tarascon, Tartarin), Dmitrii Surucian, Pavel Crușevan, Petr Bakaleinik, Bessarabeț, N. P. Jigarin-Milețki, Poli Bîlina și alți autori necunoscuți și anonimi.

Prezentarea generală și analiza comparativă a lucrărilor sunt ilustrate aici prin conținutul artistic al povestirilor tipărite în *Bessarabskii Vestnik*: *Baba Ciana*, *Nebuna Anica*, *Sirena de la*

Molovata, Vizită de noapte, Ambuscadă la mistreți, scrise de V. Malinovski; *Roibu nebunul, Cerșetorul Pahomka, Paznicul satului, Nefericitul*, scrise de D. Surucian; *Curcile*, scrisă de P. Crușevan. În acest context, este analizată separat povestirea *Kir Hristo* și *Kir Ianaki* scrisă de Olga Nacco, și în care scriitoarea creează imaginea Gobseck-ului basarabean, a Cavalerul avar (*Bessarabskii Vestnik*, 1889, 1890, 1891). Specificul sistemului de genuri, al limbii, stilului și poeziei în operele scriitorilor autohtoni, generate într-un context social și istoric special, apărut în secolul al XIX-lea în regiune, reflectă imaginea realistă a lumii basarabene. Sunt analizate o serie de opere în contextul tematicii basarabene, ceea ce soluționează parțial și problema rămânării în anonimat a unui șir de scriitori basarabeni din această perioadă. Acest capitol caracterizează succint sistemul figurativ al celor mai importanți reprezentanți ai acestei literaturi în contextul temei investigate. În analiza prozei artistice din presa periodică basarabeană de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, o atenție deosebită este acordată valorii etno-culturale a literaturii prezentate.

Problematica percepției artistice a tematicii basarabene în operele O. Nacco și ale altor autori autohtoni se manifestă prin particularitățile sistemului de genuri, a limbajului, a stilului, a poeziei operelor care prezintă chipuri pronunțate ale vieții basarabene și recreează un tablou realist, autentic al epocii lor – tabloul lumii basarabene. În schițele lor artistice, scriitorii basarabeni au reușit să reprezinte spațiul cultural al Basarabiei în așa mod încât literatura rusă s-a ales nu doar cu un șir de texte sofisticate prin prezența elementelor etnoculturale, ci și cu un fel de fapt literar special al acestui fenomen cultural. Galeria de chipuri artistice create reprezintă un omagiu adus epocii, la baza fiecăruia dintre ele aflându-se caracterul național. Toate acestea, în totalitatea lor, întrunesc particularitățile Basarabiei multiculturale de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Această formație literară de proză artistică a presei periodice basarabene de la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea a servit în calitate de instrument social cu un anumit impact asupra formării și dezvoltării discursului sociocultural de epocă atât în Basarabia, cât și în Rusia, în general.

Funcția etnoculturală a tematicii basarabene este determinată de potențialul comunicativ al prozei artistice (publicată în presa periodică basarabeană) ca literatură cu orientare socială. Aspectele etnoculturale sunt evidențiate prin particularitățile sistemului de gen, a limbajului, a stilului, a poeziei operelor care demonstrează imagini tipizate ale vieții basarabene.

În al treilea capitol este elucidată **„Proza Olgăi Nacco și problema percepției artistice a realității basarabene”**. Este de remarcat rolul deosebit al discursului autobiografic în contextul problemei cercetate. În eseurile și povestirile Olgăi Nacco un loc aparte îl ocupă lucrările care cuprind în conținuturile lor elemente autobiografice: povestiri de viață scrise în genul de *biografie romanțată* (*De la Odesa la Voznesensk, În Iasnaia Poliana, Datini basarabene*), care

inclus, datorită componentei documentare a stilului de expunere a autoarei, conținutul unei biografii artistice. În operele O. Nacco, discursul autobiografic, încadrat în limitele domeniului artistic, îndeplinește o funcție cognitivă, fapt care ne permite să-l valorificăm ca sursă informativă, care este asociată cu un discurs scris, sub forma de monolog personal și deschis, cu o organizare spațială și temporală specială și cu un pronunțat caracter subiectiv al narațiunii.

Povestirea *De la Odessa la Voznesensk* reprezintă un exemplu caracteristic pentru o povestire de descriere a vieții din creația Olgăi Nacco. În ea, într-o manieră moral-descriptivă, este prezentat un proces secvențial, structurat compozițional, de formare a personalității scriitoarei în condițiile unei educații stricte la Institutul pentru domnițe nobile din Odesa [Hakko 1912, 104]. În povestirea *În Iasnaia Poliana*, în care Nacco descrie în detalii întâlnirea sa cu Lev Nicolaevici Tolstoi, cu „marele scriitor de geniu”, ea scrie: „El m-a întrebat despre Basarabia, despre Vilkovo, despre serviciul meu în calitate de învățătoare comunitară, pe care îl onorez de 14 ani <...>, despre cursurile lui Pavlov la care voi participa”. Această întâlnire ea o va numi „cel mai mare eveniment al vieții sale” [Hakko 1912, 13]. În prima sa povestire, *Datini basarabene* (1887), scriitoarea explică: „Am locuit în Basarabia timp de 20 de ani și în acest timp am avut ocazia să aud adesea de la oameni bătrâni diverse povestiri din viața foștilor moșieri, dintre care doar foarte puțini mai sunt în viață. Tradițiile și obiceiurile de atunci, diferite evenimente și fapte din viața de familie a multor familii, devenite proeminente prin statutul lor social, mi s-au părut atât de interesante încât am încercat să le captez în memoria mea”. După ce a plecat la o vârstă fragedă din orașul natal Odesa, Olga Nacco și-a trăit cea mai mare parte a vieții în sudul Basarabiei, lăsând numeroase mărturii literare. Semnăturile cu indicarea locurilor în care au fost scrise povestirile din articolele de ziare reflectă parcursul geografic al autoarei. Prezentăm doar câteva dintre denumirile de localități din județul Ismail care se regăsesc în informațiile ce însoțesc povestirile: *Noroc. Din viața unui colonist din județul Ismail* – „satul Sculeni, 2 iunie 1892” [Hakko 1900, 144], *Victor Beliș. Magnatul basarabean* – „satul Danuțeni, 18 iulie 1899” [Hakko 1900, 65], *Locul blestemat* – „satul Cimașir, județul Ismail, 20 februarie 1894” [Hakko 1900, 127]. Este cunoscut și faptul (*Povestirea bunicului Maxim despre apărarea Sevastopolului în timpul Războiului Crimeii*) că ea a fost învățătoare comunitară în satul Vilkovo în martie 1904 [Hakko 1904].

În acest capitol, datorită abordării aplicative, sunt definite principalele dimensiuni ale universului artistic al O. Nacco și sunt stabilite particularitățile formării conștiinței artistice a autoarei, care raportează operele sale la literatura „antropologizată”. Programul estetic al literaturii antropologizate ruse a constatat în reprezentarea vieții cotidiene, a contradicțiilor sociale acute ale vieții. Caracteristica principală a eseurilor artistice ale Olgăi Nacco este orientarea etografică (de la grecescul *ethos* – morav, și *grapho* – scriere) a problematicii genului literar,

manifestat nu numai prin componentele sale morale și educaționale, ci chiar printr-un număr semnificativ de lucrări dedicate descrierii vieții cotidiene.

Pe lângă publicațiile în edițiile periodice, au fost publicate cinci culegeri de eseuri și povestiri ale O. Nacco – ediții apărute în timpul vieții autoarei (am identificat doar șase cărți separate ale scriitoarei), care au fost publicate la Odesa între anii 1900 și 1913. Titlurile a trei dintre ele conțin noțiunea de *basarabene*, în aceste scrieri se reflectă nu numai semnificația geografică, ci și faptul că cea mai mare a lucrărilor este inspirată din tematici basarabene: *Eseuri și povestiri basarabene* [Hakko 1900]; *Eseuri și povestiri basarabene. Scene din viața sătenilor înfometați*; *Schițe și povestiri basarabene. Baimacianii* [Hakko 1913]. Una dintre sarcinile principale pe care și le-a trasat O. Nacco a constat în descrierea realistă și veridică a evenimentelor și a atmosferei epocii aflate în trecere. Ea a trăit mult timp în mediul rural basarabean și a cules materiale folclorice locale, „povestiri din viață” ale sătenilor de rând, a compilat descrieri ale diferitelor evenimente și fapte din viața lor de familie, precum și moravurile și obiceiurile lor. Raportarea directă a autoarei la realitatea înconjurătoare este nuanțată prin cuvântul *viață* în diversele sale combinații în subtitluri: *De ce nu? O nuvelă din viața basarabeană*; *Cum s-a îmbogățit Tanas Foia. O povestire din viață*; *Noroc. Din viața sătenilor*; *Paparuda. Schiță din viața poporului*; *Martorul. Din viața țăranilor înfometați*. Ca punct culminant al acestei constatări poate fi considerat subtitlul *Scene din viața țăranilor înfometați* din cadrul ultimei culegeri de *Schițe și povestiri basarabene* [Hakko 1913]. Mult mai elocvent este titlul suplimentar al povestirii despre o fată oarbă – *În întuneric: O picătură în marea tristeții umane*. Pentru a convinge în cele din urmă cititorul că povestea nu este o ficțiune, dar un fapt real din viață, o întâmplare, un incident, autoarea oferă adesea coordonatele geografice exacte. De exemplu, acțiunea din povestirile *Cum s-a îmbogățit Tanas Foia*, *Noroc*, *Paparuda*, au loc în județul Ismail, care făcea parte atunci din componența Basarabiei. Caracterul documentar, conexiunea maximă cu faptele reale, cu evenimentele și fenomenele realității înconjurătoare, explică și justifică în mare parte prezența termenului *eseu* în componența subtitlurilor din mai multe opere, precum și în titlurile edițiilor individuale.

Savoarea basarabeană, bazată pe specificul multicultural al subiectelor preluate din viață, în operele Olgăi Nacco se manifestă într-un mod polivalent, fiind marcat și de diversitate. Cercetarea minuțioasă, în profunzime, cu abnegație a realităților din mediul național al moldovenilor, a necesitat din partea ei nu doar talent scriitoricesc, ci și cunoștințe temeinice, o cultură elevată, coroborată cu o muncă asiduă. Proza Olgăi Nacco este caracterizată de o largă utilizare a conflictelor cu conținut artistic, bazate pe substratul istoric al realităților locale, marcate de coloratură etnică. Percepția de autoare a O. Nacco este în mare măsură impregnată de idealuri romantice, ceea ce se manifestă într-un grup mare de texte în care conținutul expunerii

se bazează pe legende și datini (*Fiica vrăjitoarei, Locul blestemat*), totuși, în majoritatea descrierilor, conflictul este soluționat prin metode realiste, cu punerea accentelor pe autenticitatea deliberată (*Datini basarabene. Fricoșeni* (1887). Viziunea asupra lumii a scriitoarei a fost inclusă în cadrul aspirațiilor narodniciste și a ideologiei tolstoiste care propagă autoperfecționarea omului și a societății. Toate acestea, privite în ansamblu, constituie un set de caracteristici și elemente constitutive ale lumii sale artistice.

În lucrare sunt evidențiate particularitățile resurselor stilistice ale O. Nacco, fiind constatat faptul că diversele forme de narare, inspirate din folclor, își lasă amprenta asupra stilisticii autoarei, servind în calitate de semne distinctive stabile ale imaginilor artistice corelate cu tradiția poeziei populare. Inspirarea din realitățile basarabene în texte denotă dominantele stilistice ale scriitoarei, determinând caracteristicile stilului ei de creație.

Luând în considerare realitățile basarabene în opera O. Nacco, remarcăm, în primul rând, realitățile etnografice, caracteristice vieții cotidiene și culturii poporului, precum și realitățile social-politice corelate cu particularitățile etnice și exprimate prin noțiunile axate pe structura administrativ-teritorială, ranguri, titluri, păaturi sociale etc. Toate acestea, în mod primordial, reprezintă realități istorice, caracteristice pentru domeniul trecutului și specifice pentru Basarabia în postura sa de regiune istorică. Drept mijloace paratextuale utilizate pentru desemnarea realităților servesc astfel de forme de conotații culturale, cum sunt, de exemplu:

- evidențierea grafică a determinării realității pe fundalul întregului text prin scriere cursivă, în nota de subsol sau în titlu: „Victor Beliş. *Magnatul basarabean*”, „*Contrabandistul. Din vechimea basarabeană*”, „*Noroc. Din viața unui colonist din județul Ismail*”, „*Datini basarabene. Duduca Aglaia*” etc., în textul propriu-zis: «Noi chiar am băut și *adalmaș* - un litru de vodcă și o oacă de vin» (*Noroc*) [Hakko 1900, 146];
- dezvoltarea conținutului realității: „Aceasta este căruța mea, – Am ajuns la o căruță lungă și lată, – aseară încă înhămam un căluț la ea” (*Fricoșeni*);
- folosirea, alături de cuvântul care denumește realitatea, a sinonimului său neutru sau a noțiunii sale de gen ca anexă: „șapka-*cușma*”, „barîșnea-*cucoana*” etc.;
- explicarea realității în textul propriu-zis, luată între paranteze, evidențiată prin virgule sau cratimă: „Lui Burkov – drumul, pavat cu pietre de diferite dimensiuni – a fost construit de întregul sat în doar o lună” (*Contrabandistul*);
- explicație într-o notă de subsol, în partea de jos a paginii, precum și interpretarea cuvântului care explică o realitate, în comentarii. De exemplu, textul: „Grișa nu și-a terminat de mâncat plăcinta și a plecat după tatăl său”, nota la subsol: „Plăcinta este o turtă din făină cu cașcaval sau cu o altă umplutură, (*Furia Arhanghelului*).

În textele O. Nacco, reflectarea pe larg a realităților basarabene este efectuată prin tehnici stilistice care formează conotații culturale moldovenești.

Un loc important în creația scriitoarei îl ocupă lucrările bazate pe descrierea riturilor și legendelor, unde subiectele sunt chemate să servească „supra-sarcinii” – descrierea unei anumite credințe populare, a ritului, a obiceiului. Toate acestea reprezintă principalele caracteristici ale resurselor stilistice în lucrările Olgăi Nacco.

În dezvoltarea sistemului de personaje artistice (în povestirile O. Nacco *Victor Beliş*, *La bazar*, *La mămăligă*, *În mrejele nevoii*, *Martorul*, *În fundătura Basarabiei*) sunt determinate caracteristicile cumulative ale protagoniștilor operelor: moșieri, țărani, „ofensați și oprimați” – săraci și reprezentanți ai păturilor de jos ale societății. În analiza efectuată este invocată o reprezentare schematică a personajelor principale, o descriere a relațiilor dintre personaje, elucidarea lor sub aspectul semnificației sociale și definirea rolurilor jucate în cadrul sistemului figurativ al operei, trăsătură determinantă care dezvăluie sarcina principală a sistemului de personaje artistice a O. Nacco.

La estimarea acestui sistem, care stă la baza majorității operelor O. Nacco – povestiri pe teme de actualitate socială (pe care scriitoarea le numea povestiri „cotidiene”), se constată caracterul său realist. Sunt scoase în evidență două grupuri de personaje: *moșierii basarabeni*, progresivi sau aflați în proces de resocializare, și *țărani*, ale căror imagini sunt adesea statice și poartă o încărcătură semantică stabilită de autoare, în mod prioritar, ca subiecți cu relevanță socio-etnografică. Numeroase personaje țărănești, de regulă, servesc în calitate de modele de interpretare a problemelor satului basarabean din secolul al XIX-lea. Unele dintre ele întruchipează în sine o apreciere la modul superlativ a calităților morale ale „bunului nostru popor”, în timp ce altele, așa-numiții „jigniți și oprimați” – săracii, servesc drept subiecți care fortifică impactul tematicii sociale a nedreptății: a robiei, a existenței țăranilor oropsiți, lipsiți de drepturi și de speranță. Scriitoarea și-a fixat ca obiectiv principal în crearea unui sistem de personaje artistice „modelarea” caracterului național prin intermediul „autocaracterizării” proiectate de poporul însuși sub forma superstițiilor, datinilor, obiceiurilor, legendelor și ritualurilor (în povestirile *Fricoșeni*, *Fiica vrăjitoarei*, *Janko Lemo*, *Paparuda*). Un număr mare dintre lucrări sunt scrise de Olga Nacco în baza motivelor tradițiilor populare, a obiceiurilor, incluzând în sine unele ecouri ale superstițiilor și prejudecăților mai vechi ale moldovenilor. Povestirea *Lupul* reprezintă una dintre cele mai reușite lucrări ale O. Nacco, în conținutul căreia ea se referă la obiceiul național moldovenesc „pe cuptor”.

Imaginea artistică a lumii basarabene a Olgăi Nacco este proiectată în mod relevant în povestirea *Baimacianii*, cea mai semnificativă operă a scriitoarei, care este marcată de o unitate sincretică dintre beletristică și publicistică. În conținutul lucrării sunt reflectate probleme

filosofice și sociale acute pentru epocă. În povestirea *Baimacianii* este reflectat în mod exemplar sistemul modelelor literare ale O. Nacco. În lucrare, în conformitate cu formatul genului literar, sistemul modelelor pare a fi cel mai integral și complet, ele sunt descrise în mod expresiv și permit o vizualizare mai profundă asupra evenimentelor care se derulează cu participarea nemijlocită a personajelor literare. Povestirea *Baimacianii* reprezintă o dramă cu caracter social și filosofic din „viața basarabeană a moldovenilor”, care, pe de o parte, se bazează pe un conflict social, iar pe de altă parte, abordează subiecte filosofice despre sensul vieții umane, despre raporturile dintre bine și rău, adevăr și minciună.

Povestirea *Baimacianii* reprezintă un fel de cronică de familie, în care forța motrice a acțiunii o constituie pofta nestăvilită de bogăție, pasiunea oarbă, incontrollabilă pentru pământ, care domină, fără a avea nici un fel de scrupule, gândurile și acțiunile protagonistei – Paraschița, care nu reușește să conștientizeze toată prostia și absurditatea aspirațiilor și acțiunilor sale, a vieții irosite în zadar, nici percepția perversității valorilor sale nu o schimbă spre bine până la finalul operei. Dar tocmai această amprentă a efemerității, dorința ei de profit, se evidențiază deosebit de clar de-a lungul parcursului său de viață. Și doar caracterul marcat de tenacitate al acestui personaj, frica față de sine însăși a Paraschiței, o reține să-și recunoască prăbușirea completă ca om, ca personalitate.

Dinamica generală a narațiunii în această lucrare se caracterizează printr-un ritm uniform, o distribuție mai mult sau mai puțin uniformă a intensității subiectului narat privind mai multe episoade și o relativă simplitate a compoziției, la fel ca și în alte lucrări ale Olgăi Nacco.

Satele Sărnicieni și Fănești în anii '20 ai secolului al XIX-lea, alcătuiau încă o moșie imensă, care aparținea boierului Sandu Baimacianu, fiind împărțită ulterior între fiica sa cea mare Paraschița și fiul său Carp. Deoarece moșia bătrânului se afla în Sărnicieni, această parte i-a revenit fiului său, iar Paraschița, după căsătorie, și-a construit un conac nou în Fănești și s-a stabilit acolo. Fiind ambii harnici, fratele și sora își întrețineau cu pricepere gospodăriile întinse, dar „erau zgârciți și teribil de cruzi în tratarea romilor șerbi și a lucrătorii angajați din țărani moldoveni” [Hakko 1970, 141]. Carp este holtei, iar sora sa are opt copii. Acest fapt, la prima vedere obișnuit și chiar banal, joacă rolul unei spirale dosite, care va determina pentru mult timp natura relației dintre frate și soră, înrudiți prin sânge, relație care ceva mai târziu îi va transforma în dușmani ireconciliabili.

Paraschița, pe toate căile posibile, sprijină viața de holtei a fratelui său, având scopul secret și speranța că, mai devreme sau mai târziu, averea lui va ajunge la ea, iar dacă nu la ea, atunci la copiii ei. Această speranță, acest scop îi marchează toate gândurile și acțiunile, devine sensul vieții ei. Paraschița este o adevărată năpastă pentru Sărnicieni, nici o vizită de a sa la conacul fratelui nu se lasă fără lacrimi vărsate de localnici, fără batjocoriri și maltratarea

servitorilor. Carp, în adâncul sufletului său, este mulțumit de acest lucru, de fapt i-a cedat de bună voie surorii sale nu numai atribuțiile gospodărești, dar și funcțiile „repressive”. Pentru capacitatea sa de a-și menține subordonații într-o frică continuă, Carp „își respecta extrem de mult sora”. Autoarea reproduce în mod convingător acea atmosfera de frică generală care bântuia în Sărnicieni în timpul fiecărei vizite a Paraschiței, care prin sine reprezintă însuși întruchiparea cruzimii și vicleniei, din dorința nemărginită de a obține averea fratelui său. Ea-și manifestă din plin cruzimea sa fără precedent și profundul dispreț față de omul de rând, mai ales în privința principalului vizitativ al conacului – Stepan, care i-a slujit pe baimacianeni cu credință și fidelitate timp de treizeci și cinci de ani pentru o soldă mizerabilă. Stepan este unul dintre țărani ruși fugari, țărani care într-un număr mare au fugit în Basarabia pentru a se salva de ororile șerbiei din Rusia. El stârnește furia cucoanei Paraschița tocmai din cauza atitudinii sale respectuoase față de cei doi tineri țigani șerbi care l-au implorat să nu-i oblige să muncească într-o zi de sărbătoare.

Furia, indignarea și protestul împotriva nedreptății nu sunt doar o trăsătură personală, individuală, a caracterului lui Stepan, nu este nici măcar doar o calitate socială a personajului: în acest caz este oportun să vorbim despre o trăsătură națională. Pe fondul resemnării și răbdării generale cu care se confruntă ceilalți servitori, alcătuiți, după cum se afirmă în povestire, „din țigani și moldoveni”, revolta „fugarului rus Stepan” devine deosebit de elocventă.

O întorsătură neașteptată și extrem de nedorită a evenimentelor pentru Paraschița vine odată cu căsătoria lui Carp. Ea este profund indignată de decizia fratelui ei de a-și întemeia o familie și, în adâncul sufletului, se consideră pe sine și pe copiii ei, jefuită de Vera, tânăra soție a lui Carp, care le-a invadat familia pe neașteptate și i-a distrus toate speranțele și așteptările ei secrete. Paraschița nutrește multiple planuri de răzbunare și de luptă cruntă și nemiloasă. Prima ei victimă devine Vera: în fața fratelui său, Paraschița prezintă boala soției lui ca pe o șmecherie femeiască, ca pe un pretext de ai stârni „milă” și a-l „speria” pe soț pentru ca acesta să-i îndeplinească capriciile.

Chipul „cucoanei bune”, a unei „stăpâne bune”, așa cum devine Vera după însănătoșire, este inventat de autoare pentru a inflama și mai mult sufletul marcat de ură al Paraschiței, care a încetat să mai fie stăpâna deplină pe moșia fratelui său, fiind predispusă la noi intrigi, pentru a-și manifesta caracterul în dorința sa irepresibilă de a-și atinge scopul.

Nașterea micuțului Vanușa în familia Baimacian este percepută, reieșind din conceptul general al lucrării, ca o verigă extrem de importantă în dezvoltarea ulterioară a subiectului narațiunii. Pe descrierea sortii dificile a noului Baimacian este axată întreaga expunere ulterioară. În plus, există o altă turnură importantă în cursul evenimentelor: la bucuria părintească a lui Baimacian, devenit deja tată, i se adaugă o altă știre: fratele său mai mare, un celibatar înstărit,

care a murit la București, i-a lăsat moștenire jumătate din averea sa milionară. Conform voinței autoarei, magnatul bucureștean nu i-a lăsat surorii sale Paraschița „literalmente nici un ban”. În acest episod devine pronunțată atitudinea negativă a autoarei. Prin intensificarea culorilor compoziționale, ea reușește conturarea unei alte trăsături distructive a caracterului Paraschiței, a invidiei patologice. „Toate forțele ei sufletești și mentale erau concentrate și direcționate spre un singur scop: de a inventa mai bune modalități de a o distruge pe Vera, pe copilul ei și, poate, apropo, și pe „fratele” ei, „pentru ca el să nu se recăsătorească” [Hakko 1970, 181]. Ca urmare a intrigilor și provocărilor ei monstruoase, familia Baimacian, până mai ieri fiind una prietenoasă și fericită, a fost distrusă cu ferocitate: Vera a fost bătută aproape până la moarte de către Carp pentru „infidelitate”, își pierde discernământul și, după un timp, moare într-o mănăstire, micuțul Baimacian (ajuns la vârsta de patru ani) devine orfan, tatăl său devine profund nefericit și devastat sufletește. Dar triumful Paraschiței a devenit în realitate începutul sfârșitului total, al înfrângerii, al prăbușirii.

Atunci când drama de la Sărnicieni, jucată prin talentul și eforturile odioase ale Paraschiței, s-a finalizat, cuibușorul familiei Baimacian a rămas completamente pustiit: soarta tragică a Verei, soția lui Carp, s-a încheiat într-o mănăstire, iar Carp a părăsit Sărnicieni pentru totdeauna, mutându-se cu traiul într-un apartament din Chișinău. Slujitorii (de fapt, șerbii) țigani, cu excepția celor șase luați de *boier* la oraș, au fost „dăruiți” Paraschiței. Bătrânul vizitiu Stepan și fiul său adoptiv s-au mutat în județul vecin, intrând în slujba unui moșier înstărit.

După ruinarea finală a „cuibușorului Baimacianilor” apare o nouă problemă, care, într-o anumită măsură, îi atribuie un caracter de sine stătător și o semnificație aparte ultimei treimi a lucrării. Este abordată tema preferată a O. Nacco, anume acea sarcină de „reeducare a boierului”, de transformare a acestuia din exploatator și petrecăreț al vieții în edificator al acesteia, în stăpân impecabil și membru util al societății.

Protagoniștii acestei drame a sărnicienilor au luat-o pe drumuri diferite: micuțul Baimacian s-a stabilit cu fermitate în România învecinată, a devenit proprietar prosper și familist fericit, Baimacian-tatăl, îmbogățindu-se enorm de mult, își trăiește ultimii ani din viață la Chișinău. Nefericita Vera Baimacian este deja moartă de mult timp, Paraschița a plecat în altă lume, nereușind să-și atingă scopul mult râvnit – obținerea bogăției – în numele căruia a comis atâtea grozăvii teribile. Stepan moare la o vârstă înaintată. Moare în liniște, neobservat de nimeni, la fel ca și toți oamenii obișnuiți și de treabă care și-au trăit toată viața muncind, îndeplinindu-și pe deplin datoria pe pământ. Dar autoarea, încălcând principiile de construcție a subiectului narațiunii, introduce în ultimele pagini un nou protagonist: Carp Baimacian descoperă pe neașteptate că are un nepot necunoscut de el până atunci, Alexandr, pe care vrea să-l facă moștenitorul său. Scriitoarea soluționează litigiul juridic dintre Ivan și Alexandr Baimacian

în favoarea celui din urmă pentru a accentua caracterul incoruptibil și altruist al lui Ivan Baimacian, care are posibilitatea de a se expune deschis și cu toată certitudinea, în privința beneficiilor și a relelor aduse de bogăție. „Astfel, la cohorta celor mai distinși fii ai Basarabiei, a aderat unul dintre cei mai buni fii ai ei care urma să înfrumusețeze societatea și să devină mândria patriei sale” [HAKKO 1970, 184]. Poziția autoarei este expusă foarte clar: pe Paraschița Baimacian, setea de îmbogățire, așa cum este relevat în povestire, a desfigurat-o și schilodit-o moral, în timp ce nepotul ei Alexandr, dimpotrivă, s-a înnobilat sufletește. Important este ca proprietarul unei averi milionare să fie în stare s-o valorifice în mod rațional „în beneficiul societății și al patriei”. Bazându-se pe postulatul biblic privind conceptul lumii, implicit prin sintagma că „banii reprezintă rădăcina răului”, Nacco demonstrează idealurile unui socialism utopic. Printr-o astfel de teză privind utilitatea muncii, a utilizării rezonabile a bogăției, O. Nacco creează un conținut paralel narațiunii principale, care se desfășoară pe câteva zeci de pagini ale expunerii, fiind abundentă în evenimente dramatice și coliziuni, inclusiv moartea familiei Baimacian, care a fost cauzată de lupta pentru posedarea bogăției. Astfel, reprezentarea realistă a vieții basarabene din prima jumătate a secolului al XIX-lea, prezentată în cea mai marea parte a povestirii *Baimacianii*, intră într-o oarecare contradicție cu finalul propus de autoare, compus din postulate didactice. Anume aceasta este principala trăsătură caracteristică pentru stilul artistic al lui O. Nacco, chintesența sa.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Necesitatea studierii moștenirii artistice a unor scriitori care, spre deosebire de cei clasici, nu au intrat în istoria literaturii ca modele ale unei epoci literare, dar care merită atenția cercetătorilor, a servit ca imbold motivațional a temei prezentei lucrări de doctorat, concepută cu scopul de a cerceta creația Olgăi Nacco într-un amplu context al literaturilor rusă și română din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Principalele rezultate ale cercetărilor întreprinse sunt sintetizate în următoarele concluzii:

În tabloul general al conceptelor teoretice actuale privind cercetarea literaturii regionale, putem concluziona că problema aspectelor regionale ale unor literaturi naționale a fost formulată de cercetători cu mult timp în urmă, dar care, la etapa actuală de dezvoltare a investigațiilor filologice, nu și-a pierdut actualitatea. Astfel, în condițiile contemporane, cercetarea istoriei literaturii regionale devine o ramură a științei fundamentale în studiile literare rusești, românești și în cele occidentale în general (*American literary regionalism*; *Heimatliteratur*, *Costumbrismo/Regionalismo* etc.). Din perspectiva literaturii regionale am încercat să

valorificăm operele reprezentative ale unor scriitori ruși din Basarabia (Moldova) de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

Ținând cont de particularitățile istorice și etno-regionale ale dezvoltării Moldovei, respectând principiul cronologic de periodizare, distingem cinci etape de dezvoltare a literaturii regionale ruse pe durata secolelor XIX-XX, și în care identificăm prezența componentei regionale moldovenești ca o trăsătură importantă – parte componentă a conținutului întregului proces literar care reflectă originalitatea națională și regională. Evidențierea unei perioade cronologice a cercetării (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea) este determinată de prezența unui potențial literar, marcat de abundența operelor artistice inspirate și create în baza subiectelor, motivelor și personajelor inspirate din creația orală a românilor basarabeni. Analizând specificul tematicii basarabene în operele scriitorilor autohtoni într-un context comparativ, am conturat particularitățile procesului literar din anii 1870–1890 în Rusia, pe care l-am caracterizat drept o perioadă de dezvoltare vertiginoasă a activității editoriale, aflată în concordanță cu particularitățile vieții politice și sociale. A fost remarcat faptul că ideologia „narodnicismului”, deși se afla în declin, mai exercita totuși o anumită influență asupra mediului cultural. Un fenomen cu impact semnificativ în viața spirituală a societății rusești l-a reprezentat curentul „tolstoismul”, care a condiționat în mare parte conținuturile literaturii, și anume, a amplificat funcția socială a literaturii, iar posibilitățile activităților iluminate au propulsat edițiile periodice în avangarda mișcărilor literare. În Rusia, acest rol revenea revistelor literare.

Cercetând specificul tematicii basarabene în operele scriitorilor locali într-un context comparativ, am conturat particularitățile procesului literar din România, țară în care presa periodică, în perioada menționată, se afla într-un amplu proces de dezvoltare, fiind destul de extinsă și complexă cu impact asupra domeniilor politic, social, cultural și literar, contribuind în mod esențial la formarea literaturii naționale românești și la dezvoltarea limbii literare. În cadrul acestui mecanism „formator de literatură” un rol important l-au jucat ziarele. Edițiile periodice în Basarabia au apărut mai târziu decât în guberniile vecine din Rusia și mai târziu decât în România.

Astfel de ziare precum *Besarabskii Vestnik* (Бессарабский Вестник – БВ), *Novorosiiskii Telegraf* (Новоросси́йский Телеграф – НТ), *Odesskii Listok* (Одесский Листок – ОЛ), *Bessarabskie Gubernskie Vedomosti* (Бессарабские Губернские Ведомости – БГВ) devin în această perioadă în Basarabia singurul spațiu editorial al vieții literare și o adevărată platformă pentru lansarea unor mici genuri de proză minoră în cadrul literaturii din acest ținut.

În paginile acestor ziare au debutat un șir de scriitori, iar cei mai talentați dintre ei au avut prilejul de a-și publica integral operele literare. În aceste ediții periodice au fost publicate cele mai multe dintre operele Olgăi Nacco. Pe durata întregii perioade, în secțiunea literară, numită

Foiletonul Vestitorului Basarabean (Фельетон Бессарабского Вестника), au fost publicate cu regularitate reportaje și note, povestiri și nuvele, schițe din istoria ținutului. Cei mai mulți dintre autori își publicau scrierile în ziarul din Odesa *Telegraful din Novorosiisk* (Новоросийский Телеграф) – cel mai editat și mai răspândit ziar din sudul Imperiului Rus. Anume la acest ziar Olga Nacco și-a făcut debutul său literar cu povestirea *Datini basarabene* (1887), ulterior a apărut o rubrică permanentă pe care scriitoarea avea să o păstreze pe paginile ziarului respectiv timp de aproape 18 ani.

În caracterizarea prezentată a publicațiilor periodice, un criteriu de evaluare semnificativă pe dimensiunea cercetării noastre este crearea unei platforme literare solide, care contribuie la dezvoltarea literaturii artistice, prioritar fiind genul prozei minore ca un fenomen important în cadrul vieții culturale a timpului său. Procesul literar local s-a constituit și amplificat treptat pe paginile ziarelor *Besarabskii Vestnik* și *Novorosiiskii Telegraf* cu contribuția nemijlocită a unui grup de scriitori basarabeni (poeți, prozatori și publiciști), printre aceștia s-au remarcat autorii care au creat opere originale, inspirate din realitățile locale ale Basarabiei, lăsând și o urmă luminoasă în istoria literaturii ruse din Basarabia, a literaturii din Moldova în ansamblu. În domeniul prozei cei mai importanți au fost O. Nacco, V. Malinovskii, D. Surucian, P. Bakaleinik, P. Crușevan și alții.

Referindu-ne la literatura rusă din Basarabia, pe lângă O. Nacco, includem în acest context și contribuția literară a altor autori basarabeni, în operele cărora tematica realităților basarabene reprezintă o prioritate, încercând să soluționăm prin aceasta problema scoaterii din anonimat a unui număr însemnat de scriitori basarabeni de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, autori care au adus o contribuție semnificativă în cadrul acestei literaturi. Prin accentuarea trăsăturilor specifice ale genurilor literare, caracterizate de limbaj, stil, poetică, sunt oglindite imagini reprezentative ale lumii basarabene. Conflictele descrise în operele scriitorilor autohtoni reflectă o imagine realistă a lumii basarabene, fiind generate de un context social, istoric și etnocultural distinct care s-a format de-a lungul secolelor în spațiul dintre Prut și Nistru. Coloritul multicultural mixt constituia temelia realității basarabene, fapt care s-a reflectat și asupra sistemului imaginar al literaturii.

În teză sunt oferite caracteristici succinte ale celor mai interesați, în contextul temei noastre de cercetare, reprezentanți ai acestei literaturi, fiind invocate particularitățile genului literar, ale limbajului, ale stilului și ale poeziei unor astfel de opere, care reprezintă imagini expresive ale vieții basarabene. Conflictele narate în operele scriitorilor autohtoni reflectă o imagine realistă a lumii basarabene: în schițele artistice scriitorii basarabeni au reușit să reprezinte spațiul cultural al Basarabiei în așa mod încât literatura rusă s-a ales nu doar cu texte,

complementate cu informații de ordin etnocultural, ci, datorită specificului genurilor literare, particularităților de limbă, stil și poetică, și cu un fapt literar aparte al acestui fenomen cultural.

Galeria de imagini și personaje artistice constituie un omagiu adus epocii, fiecare dintre ele având la temelie caracterul național. În totalitatea lor, aceste elemente constituie trăsăturile specifice ale culturii naționale din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Această componentă literară a prozei artistice din Basarabia a servit în calitate de instrument social care a influențat într-un anumit mod procesul de formare și evoluție a discursului socio-cultural al epocii, atât în Basarabia, cât și în întreaga Rusie. Prin intermediul potențialului comunicativ al prozei basarabene, în calitatea sa de literatură orientată social, se manifesta funcția etno-culturală a diversității tematice a prozei din Basarabia.

Determinând principalele componente ale universului artistic al O. Nacco, am stabilit trăsăturile esențiale ale constituirii conștiinței artistice a scriitoarei, raportând operele sale la literatura „antropologizată”. Programul estetic al unei astfel de literaturi rusești consta în oglindirea vieții cotidiene, a contradicțiilor sociale acute ale vieții. Principala particularitate a eseurilor artistice ale Olgăi Nacco rezidă în orientarea lor etnografică prin prisma genului său literar, această trăsătură fiind caracteristică atât pentru scrierile sale moral-educative, cât și pentru majoritatea lucrărilor dedicate descrierii vieții cotidiene. Percepția Olgăi Nacco este în mare parte impregnată de idealuri romantice, idealuri care sunt reflectate într-un număr mare de texte inspirate și bazate pe legende și datini, totuși, în majoritatea scrierilor, conflictul este aplanat prin aplicarea unor metode realiste, cu punerea accentelor necesare pe autenticitate.

Viziunea asupra lumii a scriitoarei se încadrează în limitele aspirațiilor „narodniciste” și ale ideologiei „tolstoiste”, curente care propagau autoperfecționarea omului și a societății. Totodată, scriitoarea se bazează și pe practicile literare ale scriitorilor români care ofereau veșminte artistice textelor populare. În ansamblu, toate aceste componente alcătuiesc un set de caracteristici și elemente constitutive ale lumii artistice a O. Nacco, scriitoare care se bazează în creațiile sale atât pe modelele rusești, cât și pe cele românești de percepție artistică în redarea realității basarabene autentice.

Evidențiind particularitățile resurselor stilistice ale lui O. Nacco, am stabilit că diverse forme inspirate din folclor, în stilistica autoarei îi servesc pentru a oglindi diferite imagini artistice conform tradiției popular-poetice. Utilizarea pe larg a subiectelor, bazate pe realitățile basarabene, caracterizează dominantele stilistice în textele autoarei, definind caracteristicile stilului creator. Mijloacele stilistice paratextuale frecvente în textele scriitoarei reprezintă astfel de forme de conotație culturală națională (deseori moldovenească), cum ar fi, de exemplu, evidențierea grafică a realităților pe fundalul întregului text prin scriere cursivă, precum și prin nota de la subsol sau prin notițele de pe câmpul filei, prin extinderea narațiunii realităților etc.;

utilizarea concomitentă cu realitățile oglindite a unui sinonim neutru sau a unei noțiuni generice în calitate de anexă; explicația în textul propriu-zis, marcată între paranteze; accentuarea prin virgule sau liniuțe; explicarea în nota de subsol, precum și interpretarea realităților în comentarii etc. În textele O. Nacco reflectarea amplă a realităților basarabene este reconstituită prin procedee stilistice care formează conotațiile culturale moldovenești. Un loc important în cadrul creației literare a scriitoarei revine lucrărilor bazate pe descrierea riturilor și legendelor, în care subiectele tematice au menirea de a servi principalei „supra-sarcini” – reflectarea credinței populare, a ritului, a obiceiului. Toate acestea alcătuiesc principalele trăsături ale resurselor stilistice în operele literare ale Olgăi Nacco. Pentru reprezentarea complementară a creației literare a Olgăi Nacco în contextul percepției artistice a realității basarabene, ne-am axat pe subiectul „discursului autobiografic” în opera scriitoarei, pe care îl considerăm ca fiind un discurs personal, scris monologic și deschis, cu o construcție spațială și temporală specială și cu un pronunțat caracter subiectiv al poziției autoarei.

Cercetările pe această dimensiune ne permit să elaborăm un șir de raționamente conceptuale. În primul rând, grație analizei unor texte ale scriitoarei (povestiri de viață, scrise în genul *biografiei romanțate*), care descriu cu acuratețe documentară evenimente reale, indicând cu exactitate denumirile geografice, am reușit să reconstituim parțial povestea vieții autoarei. Am stabilit că portretul literar și biografia expusă în mod artistic nu numai că ne ajută la reconstituirea biografiei autoarei, dar constituie și o valoroasă sursă de informații. Discursul autobiografic în operele O. Nacco, fiind plasat în cadrul domeniului artistic, constituie și un spațiu benefic pentru cercetarea procesului de creație și a vieții, având și o funcție cognitivă, dar, în același timp, reprezintă un „eu” fictiv, ceea ce ne permite să îl folosim nu doar ca act de biografie, ci și ca reprezentare fictivă.

Elucidând sistemul de personaje artistice, prezente în operele literare ale O. Nacco – povestiri cu tematici acute sociale (pe care scriitoarea le numea povestiri „cotidiene”), constatăm caracterul realist al acestora, distingând două grupuri de personaje: moșierii basarabeni, progresivi sau aflați în proces de resocializare, și chipuri de țărani, care sunt adesea statice și poartă o încărcătură semantică stabilită de autoare, în primul rând, ca obiecte de fixare socio-etnografică. Numeroasele personaje țărănești, de regulă, servesc prin întruchiparea lor pentru interpretarea problemelor satului basarabean din secolul al XIX-lea. Unele chipuri întruchipează calități înalte de moralitate ale „bunului nostru popor”, iar altele, prin cei „asupriți și obijduiți” – sărăcimea, servesc drept repere literare care abordează tema inegalității și nedreptății sociale, drept obiecte care întăresc impactul temei nedreptății sociale, a stării de sclavie, a țăranilor oproșiți, lipsiți de drepturi și de speranță.

Autoarea își vedea principala sa sarcină, din cadrul sistemului său de personaje artistice, în „modelarea” caracterului național prin trăsăturile atribuite de poporul însuși prin intermediul „autocaracterizării” sub forma superstițiilor, legendelor, obiceiurilor, datinilor și ritualurilor.

O demonstrație relevantă a sistemului de imagini este evidențiată în analiza povestirii „Baimacianii”, în care, în conformitate cu rigorile genului literar, conturul imaginilor, al personajelor este marcat de complexitate și de integritate, acestea fiind redată în mod expresiv, permițând o privire mai profundă asupra evenimentelor și personajelor centrale. „Baimacianii” reprezintă o dramă socială și filosofică din viața basarabeană a moldovenilor, care la baza sa are un conflict social și comunitar.

La modul general, proza Olgăi Nacco abordează subiecte filozofice despre sensul vieții umane, despre raportul dintre bine și rău, adevăr și minciună. Prezentând o unitate sincretică dintre beletristică și publicistică, proza autoarei a avut menirea de a da răspunsuri la „probleme acute ale momentului”, reflectând evenimentele recente, actuale pentru scriitoare prin demonstrarea trăsăturilor sale de autoare iscusită în redarea tabloului artistic al lumii basarabene.

BIBLIOGRAFIE

1. AUERBACH, E., SAID, E. W. *Mimesis. The Representation of Reality in Western Literature*, Princeton University Press, 2013, 616 p. ISBN: 9780691160221.
2. BRODHEAD, R. H. *Cultures of Letters. Scenes of Reading and Writing in Nineteenth-Century America*. Chicago: The University of Chicago Press, 1993, 256 p. ISBN: 0-226-07525-7.
3. CĂLINESCU, G. *Viața și opera lui Ion Creangă*. București-Chișinău: Litera Internațional, 1998, 336 p. ISBN: 997574029-3.
4. CIMPOI, M. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău: Arc, 1996, 397 p. ISBN: 9075610025.
5. CIOCANU, V. *Alexis și Olga Nacco*. Material documentar. În: *Limba și literatura moldovenească*, 1984, №3, p. 79–83.
6. CIOCANU, V. *Contribuții istorico-literare*. București: Ed. Fundației Culturale Române, 2001, 281 p. ISBN: 973-577-324-4.
7. CIOCANU, V. *Studii și materiale despre Alexandru și Boleslav Hișdeu*. Chișinău: Știința, 1989. 173 p.
8. CIOCANU, V. *De la cronografie la literatura moderna*. Studii istorico-literare. Chișinău: Știința, 1974.
9. CIOPRAGA, C. *O carte așteptată*. În: *Catinca Agache. Literatura română în țările vecine (1945-2000)*. Iași: Princeps Edit, 2005, p. 438.
10. CODREANU, Theodor. *Literatura română acasă*. București: Editura Ideea Europeană, 2015, 215 p. ISBN 978-606-594-452-7.
11. DANILOV, M. *Presa basarabeană. Contextul imperial și specificul local (sec.XIX- încep. sec. XX)*, p. 11-24, În: *Presa din Basarabia: Analize, contexte, valori (1854-2004)*, Maria Danilov (coord.), Chișinău: Cartdidact, 2005, 144 p. ISBN:9975940897.
12. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. București: Ed. Academiei R. S. România, 1979, 976 p.
13. ELIADE, M. *Mitul Reintegrării*, București: Editura Humanitas, 2003, 112 p. ISBN: 973-50-0506-9
14. ESCOBAR, José. *Literatura Española del Siglo XIX. Del Romanticismo al Realismo*, Barcelona: Universitat, 1998, 240 p.
15. GRATI, A. *Noile istorii ale literatu(r)ilor române. Trei cărți substanțiale la această temă*. În: *Intertext*, 2019. Nr. 1-2(49-50), p. 190–196. ISSN 1857-3711 / E-ISSN 2345-1750.
16. IORGA, N. *Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea*, vol. 1. București: Ed. Minerva, 1983, 312 p.
17. LAAGE, K. E. *Theodor Storm. Leben und Werk*. Husum, 2015, 118 p. ISBN 978-3-88042-650-4.
18. LOQUAI, F. *Die Alpen. Eine Landschaft und ihre Menschen in Texten deutschsprachiger Autoren des 18. und 19. Jahrhunderts*. München: Goldmann Verlag, 1996.
19. PAVLICENCO, S. *Receptare și confluente. Studii de literatură universală și comparată*. Chișinău: Ed. USM, 1999.
20. PAVLICENCO, S. *Regionalismul în literatură*. În: *Revista de lingvistică și știință literară*, Chișinău, 1998, № 6, pp. 11–18.
21. АВЕРИНЦЕВ, С. С. *Литература Юго-Восточной Европы*. Введение. В: История всемирной литературы. М., т. III, 1985, с. 508–512.
22. АВЕРИНЦЕВ, С. С., АНДРЕЕВ, М. Л., ГАСПАРОВ М. Л., Гринцер П. А., Михайлов А. В. Категории поэтики в смене литературных эпох. В: Историческая поэтика: сб. ст. М.: Наследие, 1994, с. 3–38.
23. БАХТИН, М. М. *Вопросы литературы и эстетики: Исследования разных лет*. М.: Художественная литература, 1975, 502 с.
24. БАХТИН, М. М. *Литературно-критические статьи*. М.: Художественная литература, 1985, 546 с.
25. БАХТИН, М. М. *Эпос и роман*. Сборник. СПб.: Азбука, 2000, 304 с. ISBN 5-267-00273-9.
26. БОГАЧ, Г. *Пушкин и молдавский фольклор*. Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1967, 295 с.
27. ГРАТИ, А., КОЛАК, Т. *Поэтическая история народа*. В: Спел про лист зелений я... Фольклор и литературные памятники Молдовы. Вступ. ст. ДРУЦЭ, И. Науч. обзор и ком. Института филологии Академии наук Молдовы. М.: Художественная литература, 2009, 664 с.

28. ДВОЙЧЕНКО-МАРКОВА Е. М. *Молдавская тематика в произведениях А. Ф. Вельтмана*. В: Молдавско-русско-украинские литературные связи втор. половины XIX в., Кишинев, 1979, с. 30.
29. ЛОТМАН, Л. Левитов. В: *История русской литературы*: в 10 т. ИРЛИ АН СССР; Гл. ред. Н. Ф. Бельчиков. М. – Л.: Изд-во АН СССР, 1956. Т. 8: *Литература шестидесятых годов*. Ч. 1. Отв. ред. М. П. Алексеев, с. 617–634.
30. ЛОТМАН, Ю. М. *Литературная биография в историко-культурном контексте. (К типологическому соотношению текста и личности автора)*. В: Уч. зап. Тартус. гос. ун-та. Тарту, 1986.
31. ЛОТМАН, Ю. М. *О Типологическом изучении литературы. Проблемы типологии русского реализма*. Москва, 1969.
32. НАККО, О. *Бессарабские очерки и рассказы Ольги Накко*. Одесса, 1900.
33. НАККО, О. *Бессарабские очерки и рассказы*. Одесса, 1913.
34. НАККО, О. *Из бессарабской старины*. Очерки и рассказы. Кишинев, 1970.
35. НАККО, О. *Рассказ дедушки Максима о Севастопольской обороне во время Крымской войны (для детей народных училищ)*. Одесса, 1904.
36. НАККО, О. *Рассказы*. Одесса, 1912.
37. НИКОЛЮКИН, А. Н. *Литературные связи России и США*. В 4-х томах. Том 2, М.: ИНИОН РАН, 2023. ISBN: 978-5-248-01050-9
38. НИКОЛЮКИН, А. Н. *О русской литературе: Теория и история*. М.: ИНИОН РАН, 2003. 560 с.
39. ПОПОВИЧ, К. Ф. *Сторінки літопису*. Кишинів: Парагон, 1998 с. 216–221.
40. ПРОДАНИК, Н. В., ПОДВОРНАЯ, А. В. *Региональный аспект в изучении русской классики*. В: Филологические науки. Наука о человеке: гуманитарные исследования Т. 15, № 4, М., 2021, с. 46–55. ISSN 1998-5320.
41. ПЫНЗАРУ, С. Г., ЧОКАНУ, В. М. *Из литературного наследия бессарабских писателей XIX века*. Кишинев: Штиинца, 1990, 280 с. ISBN 5-376-00799-5.
42. *Русская литература в лицах и персоналиях. XIX – начало XXI в.* Биобиблиографический словарь-справочник. Авторы-составители: Шишкан К. Б., Пынзару С. Г., Прокоп С. П., Кишинев: Инесса, 2003, 624 с. ISBN 9975-9741-0-4.
43. СПОРЫШ, Н. И. *Литературоведческие изыскания А. И. Яцимирского в контексте славяно-румынского культурного диалога*. Автореф. дисс. ... доктора филологии. Кишинэу, 2003.
44. ТОПОР, Г. *Молдавская тематика в творчестве А. Ф. Вельтмана*. автореф. дисс. доктора филологии. Кишинэу, 1997, с. 16.
45. ХАЩДЕУ, Б. П. *Избранное*. Кишинев, 1957.
46. ЯРАНЦЕВ, В. *Литература Сибири или сибирская литература*. В: *Сибирские огни*, № 11, Новосибирск, 2013, с. 6–12.

LISTA SELECTIVĂ PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice

1. IJBOLDINA, I. *Problema debutului literar al Olgăi Nacco în contextul ziaristicii democratice din Basarabia din ultimul pătrar al sec. XIX*. În: Cugetul. Revistă de istorie și cultură, №4, Chișinău. 1999. C. 25–30. Categoria B.
2. IJBOLDINA, I. *Olga Nacco. File biografice*. În: Tyrogetia. Chișinău. Anuar X. 2001. C. 183–190. ISBN 9975-78-105-5. Categoria B.
3. ИЖБОЛДИНА, И. *Маргинальные образы в художественной прозе бессарабской периодической печати*. В: Ежегодник института межнациональных исследований. Т. IV, Chișinău, 2003, c. 177-184. Categoria C
4. IJBOLDINA, I. *Elemente folclorice și etnografice în proza rusă a Basarabiei din sec. al XIX-lea*. Vol. XXVI. 2019. p. 78 –87. În: Revista de Etnologie și Culturologie. Vol.2. Chișinău. 2007. P. 161-167. Categoria C.
5. IJBOLDINA, I. *Problemele particularităților etno-regionale de dezvoltare a literaturii ruse a Basarabiei anilor 1880–1900. Tematica basarabeană în proza locală*. În: Revista de Etnologie și Culturologie. Chișinău, 2018, Vol. XXIV, p. 92–98. ISSN 1857–2049. Categoria B.
6. IJBOLDINA, I. *Elemente folclorice și etnografice în proza rusă a Basarabiei din sec. al XIX-lea*. În: Revista de etnologie și Culturologie. 2019, Volumul XXVI, p. 78 –86. E-ISSN: 2537-6152. Categoria B.
7. IJBOLDINA, I. *Reflectarea literară a valorilor familiale tradiționale ale familiei ruse din Moldova în perspectiva istorică a secolelor XIX–XXI*. În: Revista de Etnologie și Culturologie. 2023, vol. XXXIV, pp. ISSN 1857-2049. Categoria A.

Articole în culegeri ale conferințelor internaționale

8. ИЖБОЛДИНА, И. А. *Языковые особенности русского очерка в бессарабском контексте на рубеже XIX – XX вв.* (На материале творчества Ольги Накко). В: Сборник материалов Всесоюзной конференции «Русский язык на рубеже тысячелетий». Санкт-Петербург, 2000.
9. ИЖБОЛДИНА, И. *Проблема жанрового своеобозия в творчестве Ольги Накко*. В: Сборник материалов конференции «Этносы и межнациональные исследования». Кишинев, 2000.
10. ИЖБОЛДИНА, И. *«Бессарабское слово» в русской словесности*. В: Материалы XII Конгресса МАПРЯЛ. «Русский язык и литература во времени и пространстве». Под ред Вербицкой Л. А. и др. China, Shanghai, 2011. V.4., p. 286-293. ISBN 978-7-5446-2256-1.
11. ИЖБОЛДИНА, И. *Русская литература Бессарабии как источник познания самобытности бессарабской культуры*. În: *Promovarea valorilor naționale prin limbă, literatură, și istorie*. Chișinău, 2012, p. 92-97. ISBN 978-9975-4442-1-7.
12. IJBOLDINA, Irina. *Russischsprachige Literatur*. In: Die Republik Moldau/Republica Moldova. Ein Handbuch. K. Bochman, V. Dumbrava, D. Muller, V. Reinhardt (Hg.). Leipziger Universitätsverlag, 2012, s. 640-647. ISBN 978-3-86583-557-4.
13. ИЖБОЛДИНА, И. *Семейные ценности русского населения Бессарабии в произведениях Ольги Накко. Аксиологический аспект*. În: *Tradiții și procese etnice. Materialele simpozionului național de etnologie*. Ediția I, 6 octombrie 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2020, pp. 63-70. ISBN 978-9975-52-221-2.

Monografii:

1. ИЖБОЛДИНА, И. *Живая старина в произведениях русских литераторов Бессарабии конца XIX– начала XX вв. Исследования и материалы*. Кишинев: Civitas, 2012. 284 с.

ADNOTARE
IJBOLDINA Irina

Proza Olgăi Nacco în contextul literaturii ruse din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 242 de titluri, 141 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în: 1 monografie și 21 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: proză, literatura Basarabiei, componente regionale, periodizare, tematică basarabeană, model conceptual, literatura presei periodice, realitate basarabeană, percepție artistică, elemente constitutive.

Domeniul de studiu: filologie, istoria literaturii ruse din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.

Scopul cercetării: constă în cercetarea creației scriitoarei Olga Nacco, într-un cadru extins al literaturii ruse și române din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX și determinarea importanței sale în cultura acestui ținut.

Obiectivele cercetării: a elucida particularitățile caracteristice ale procesului literar din Basarabia de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX sub aspectul identificării și periodizării; a determina rolul și locul creației O. Nacco în contextul acestui proces; a efectua analiza moștenirii literare a scriitoarei și a dezvălui originalitatea ei artistică și particularitățile stilului; a stabili caracteristicile viziunii artistice a O. Nacco, elementele etnoculturale, precum și specificul sistemului personajelor artistice, compoziției și resurselor stilistice.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării constă în: elaborarea, în urma cercetării întreprinse, a unui model conceptual nou, realizat în baza datelor literare stabilite, a observațiilor și concluziilor care au concretizat în mod substanțial tabloul artistic al universului basarabean; scoaterea din anonimat a numelui O. Nacco și ale altor oameni de litere basarabeni, datorită caracterului relevant al cercetării științifice, pentru prima dată direcționată spre paginile necercetate ale moștenirii literare a O. Nacco și ale istoriei literaturii ruse din Basarabia; actualitatea aplicării demersului comparatist față de această temă.

Rezultatul obținut, care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante, constă în elaborarea bazelor teoretice și metodologice de includere a moștenirii artistice a O. Nacco în procesul amplu de interacțiuni și interferențe reciproce între literaturi. Abordarea materialului artistic din presa periodică basarabeană permite determinarea locului scriitoarei ca om de litere regional și efectuarea unei analize a valorii artistice, etnoculturale și documentare a moștenirii sale literare în contextul literaturii ruse din Basarabia și într-un aspect comparativ cu literaturile rusă și română, în general.

Semnificația teoretică a cercetării constă în fundamentarea abordării culturologice a procesului literar ca bază pentru conceperea și cercetarea acestei probleme, fapt ce a contribuit la crearea unui model conceptual nou în baza particularităților discursive ale literaturii regionale din Basarabia, care satisface cerințele plurifuncționalității, interdisciplinarității și pluridimensionalității, și permite includerea sa în rândul cunoștințelor culturale generale, transversale și umanistice.

Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în posibilitatea de a implementa *modelul conceptual* elaborat în programele de formare a cadrelor în domeniile filologiei, culturologiei, antropologiei, etnografiei, ținând cont de specificul disciplinei predate.

Implementarea rezultatelor cercetării a fost realizată sub forma unor prelegeri și programe culturale sub genericul „Literatura rusă a Basarabiei de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX”, precum și în cadrul consultării metodice acordate colaboratorilor bibliotecilor din Chișinău (Biblioteca Municipală „B. P. Hașdeu”, Biblioteca literaturii și culturii ruse „M. V. Lomonosov”).

АННОТАЦИЯ

Ижболдина Ирина,

Проза Ольги Накко в контексте русской литературы Бессарабии конца XIX – начала XX в.
Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Кишинэу, 2025

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиографический список из 242 наименований, 141 страниц базового текста. По материалам диссертационного исследования опубликована 1 монография и 21 печатная работа.

Ключевые слова: проза, литература Бессарабии, региональные компоненты, периодизация, бессарабская тематика, концептуальная модель, литература периодической печати, бессарабская действительность, художественное восприятие, конститутивные элементы.

Область исследования: Филология. История русской литературы Бессарабии конца XIX – начала XX в.

Цель исследования: рассмотреть творчество Ольги Накко в расширенном контексте русской и румынской литературы Бессарабии конца XIX – начала XX в. и определить его значение в культуре данного региона.

Задачи исследования: выявить характерные особенности литературного процесса в Бессарабии конца XIX – начала XX в. в аспекте идентификации и периодизации; определить роль и место творчества О. Накко в контексте данного процесса; проанализировать литературное наследие писательницы, его художественное своеобразие, особенности стиля; установить характеристики художественного видения О. Накко, этнокультурные элементы, а также специфику системы художественных персонажей, композиции и стилистических ресурсов.

Научная новизна и оригинальность исследования состоят в формировании, в результате проведенного исследования, новой концептуальной модели, выработанной на основе установленных литературных данных, наблюдений и выводов, существенно уточняющих художественную картину бессарабского мира; возвращении из безызвестности имени О. Накко и ряда других бессарабских литераторов благодаря релевантному характеру научного поиска, впервые обращенного к неисследованным страницам творческого наследия О. Накко и истории русской литературы Бессарабии; актуальности применения к данной теме компаративистских исследований.

Полученным результатом, который способствует решению важной научной проблемы, является разработка теоретических и методологических основ включения творческого наследия О. Накко в обширный процесс взаимодействия и взаимовлияния литератур. Обращение к художественному материалу бессарабской периодической печати позволяет определить роль писательницы как регионального литератора и проанализировать художественную, этнокультурную и документальную ценность ее литературного наследия в контексте русской литературы Бессарабии, а также в сопоставительном ракурсе с русской и румынской литературами.

Теоретическая значимость исследования заключается в обосновании культурологического подхода к литературному процессу как основы понимания и изучения данной проблемы, что способствовало созданию новой концептуальной модели на основе дискурсивных особенностей региональной литературы Бессарабии, удовлетворяющей требованиям мультифункциональности, междисциплинарности и многомерности, что позволяет отнести ее к ряду ключевых общекультурных, трансверсальных и гуманитарных знаний.

Практическая значимость исследования состоит в возможности внедрения разработанной *концептуальной модели* в образовательные программы подготовки кадров в области филологии, культурологии, антропологии, этнографии, учитывая специфику преподаваемой дисциплины.

Внедрение результатов исследования осуществлялось в виде публичных лекций и культурных программ по теме «Русская литература Бессарабии конца XIX – начала XX в.», а также в рамках методической помощи работникам библиотек Кишинева (Муниципальная библиотека им. Б. П. Хашдеу, Библиотека русской литературы и культуры им. М. В. Ломоносова).

ANNOTATION
IJBOLDINA Irina

Olga Nakko' prose in the context of russian literature of Bessarabia at the end of 19th – beginning of 20th centuries. Dissertation of Doctor of Philological Sciences, Chisinau 2025

Structure of the Dissertation: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography of 242 sources, and 141 pages of main text. Based on the dissertation research, one monograph and 21 printed works have been published.

Keywords: prose, Bessarabian literature, regional components, periodization, Bessarabian themes, conceptual model, literature of the periodical press, Bessarabian reality, artistic perception, constitutive elements.

Field of Study: Philology. History of Russian literature in Bessarabia at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

Research Objective: To examine the works of Olga Nakko within the broader context of Russian and Romanian literature of Bessarabia at the turn of the 19th–20th centuries, and to determine their significance in the culture of the region.

Research Tasks: To identify the characteristic features of the literary process in Bessarabia in the late 19th – early 20th centuries in terms of identification and periodization; To determine the role and place of O. Nakko's work in this context; To analyze the literary legacy of the writer, its artistic uniqueness, and stylistic features; To establish the characteristics of O. Nakko's artistic vision, ethnocultural elements, as well as the specifics of her system of artistic characters, composition, and stylistic resources.

Scientific Novelty and Originality: The research forms a new conceptual model, developed based on literary data, observations, and conclusions that significantly clarify the artistic representation of the Bessarabian world. The study revives the name of O. Nakko and several other Bessarabian authors from obscurity, thanks to the relevance of the scholarly inquiry, which, for the first time, addresses unexplored pages of O. Nakko's creative legacy and the history of Russian literature in Bessarabia. It also emphasizes the relevance of applying comparative research methods to this topic.

Result: A significant scientific contribution lies in the development of theoretical and methodological foundations for integrating O. Nakko's literary heritage into the broader process of literary interaction and mutual influence. The analysis of Bessarabian periodical literature helps to define her role as a regional writer and assess the artistic, ethnocultural, and documentary value of her literary legacy within the context of Russian literature in Bessarabia, as well as in comparative perspective with Russian and Romanian literatures.

Theoretical Significance: The research substantiates a cultural approach to the literary process as a foundation for understanding and studying the issue. This has led to the creation of a new conceptual model based on the discursive features of Bessarabia's regional literature, meeting the demands of multifunctionality, interdisciplinarity, and multidimensionality. This allows it to be classified among the core areas of general cultural, transversal, and humanitarian knowledge.

Practical Significance: The conceptual model developed can be integrated into educational programs for training specialists in philology, cultural studies, anthropology, and ethnography, taking into account the specifics of the discipline taught.

Implementation of Research Results: The results were implemented in the form of public lectures and cultural programs on the topic "*Russian Literature of Bessarabia at the Turn of the 19th–20th Centuries*", as well as through methodological assistance to librarians in Chisinau (the Municipal Library named after B. P. Hasdeu, the Library of Russian Literature and Culture named after M. V. Lomonosov).

IJBOLDINA IRINA

**PROZA OLGĂI NACCO ÎN CONTEXTUL LITERATURII RUSE DIN BASARABIA DE
LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA**

622.02 – LITERATURA UNIVERSALĂ ȘI COMPARATĂ

Rezumatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: ...2025	Formatul hârtiei
Hârtie offset. Tipar offset.	Tiraj: 25 ex.
Coli de tipar:	Comanda nr.